

KNOTWILG, DE Je hebt de knotes, knotpopulier, knotiep, knotels, knotlinde en zelfs de knoteik, maar de bekendste en bij uitstek Nederlandse knotboom is de knotwilg. Je ziet ze ook in Vlaanderen, en zelfs in de Povlakte - het is de knotboom van het vlakke land en traag stromende rivieren. Maar geen landschap is zo aan de knotwilg verknocht als het Hollandse.

Hij - of zij, de ene wilg is een man, de andere een vrouw - staat op het platte land, langs rivieren, sloten en vaarten, geen product van de natuur, maar van de wrede mensenhand, die de top op anderhalve meter hoogte uit een jonge wilg heeft gezaagd en alle zijtakken ervan af heeft gehakt. Zodat een stam resteert die knotwilg zal worden.

Uit het snijvlak van de geknotte wilg groeien lange, rechte takken, de wilg is een 'rechtscheutige houtsoort'. Die takken laten - lieten - zich gebruiken als bezemsteel, hoephout (voor vaten), bonestaak of, in iets dikkere vorm, als hout voor de klompenmaker.

Maar eeuwenlang werden de dunnere wilgentakken de 'wilgentenen', toch vooral gebruikt om mee te vlechten: manden en korven vooral, maar ook afscheidingen en andere zaken. Dat wordt al heel lang gedaan: in de Swifterbantcultuur (5300-3400 v. Chr.) werden al wilgen geknot en wilgentenen gebruikt als bouw materiaal voor hutten.

Tot rond 1960 zag je in Nederland, vooral langs de grote rivieren in Brabant en Zuid-Holland en in de Biesbosch, grienden: op natuurlijke wijze ontstane wilgenbossen, waar rijswerkers de wilgentenen en -takken (het rijshout) oogstten met een hakmes (de 'hiep' of de 'gertel'). Rijswerker was een loodzwaar beroep, vooral omdat het knotten plaatsvond in de maanden januari en februari. Afhankelijk van het groeitempo van de boom en de ondergrond, wordt een knotwilg om de drie à

vier jaar van zijn 'pruiik' ontdaan.

Ze bestaan nog steeds, grienden, maar tegenwoordig komen wilgentenen vooral van wilgenplantages, waar ze machinaal worden geoogst.

Het rijshout wordt nog altijd, gebruikt voor het maken van zinkstukken in de dijk aanleg. De gevlochten matten worden verzwaard met basaltblokken, en beschermen het dijklichaam tegen stromingen en erosie. Een zinkstuk van wilgenhout gaat een eeuw mee.

Dat we ons, in het moeras dat Nederland heet, door de eeuwen staande hebben weten te houden - droog en wel - danken we aan de knotwilg.

Maar het gaat nog verder: wij danken het ontstaan van dit geliefde stuk aarde aan de wilg - Nederland ontworstelde zich zonder dat er ook maar één mensenhand aan te pas kwam aan het water. Wilgen die in onze onbewoonbare moerasdelta bleven haken in de oeverbeplanting, vormden in de loop der jaren een moerasbos, dat zich vervolgens ontwikkelde tot veen. Uit dat veen ontstond Nederland, althans, ten westen van Amersfoort. In de duinen legde de kruipwilg het stuifzand vast waaruit de duinen ontstonden.

Hartelijk dank, wilg!

De wilg - meestal een schietwilg - is een overlever: hij groeit overal. En snel: hij haalt binnen vijftien jaar een hoogte van twintig meter.

De eenzame knotwilg langs de vaart is met zijn humusrijke knot vaak de voedingsbodem voor vlierstruik of lijsterbes, voor braam of fluitenkruid, meidoorn, bitterzoet en wilgeroosje - na-

